

Barokk idézet

Záborszky Gábor számára nagyon fontos alkotásainak anyagi természete. Az, hogy milyen anyagot használ, nem tűnik el a műhelytitkok között, nem szorul háttérbe mint technika, hanem a jelentés részévé válik. Mintha egy szobrász kezével és szemével alkotná festményeit. S valóban: az ő alkotásaiban megolvad a határ plasztika és pikúra között. Nemcsak kapu-sorozatának hajtogatott papírmasszája hoz létre relief-hatást, nemcsak a homok-képek szemcséi akarnak kiszabadulni a kétdimenziós rabságból, hanem még akárhány festékpötty is megköveteli a maga testiségét. Úgy gurulnak, mint a higanycseppek, festéktócsákká alakulnak, vagy olyan folyékony gomolygás képzetét keltik, amely hullámmá tornyosul. Műveinek erős, materiális tapintási értéke van.

Egy másik jellegzetesség, amely minden nézőnek feltűnik, két olyan szín gyakori használata, amelyet a legtöbb modern festő messze ívből elkerül. Az arany és az ezüst. Hogy miért kerülnek el? Mert – legtöbbször – valami barhár pompái jelenít meg, anyagával és annak értékességével hivatkozik. Talán az is el még – ha nem is az egyes festők, de valamiképp a festészet emlékeztetőben –, hogy a táblaképek alkotói az újkor elején, amikor megszűntek az első nagy képgyűjtemények, legyőztek az aranyműveseket. Záborszky azonban majdhogyanem fesztelenül él ezzel az eszközzel. Nem a bizánci és középkori arany-alap (azaz háttér) transzcendenciájához akarna visszatérni, sokkal inkább itt is az anyag anyagsága a lényeges számára. Hiszen ki gondol – aki nem festő – a színek anyagi eredetére, a különböző festékföldekre, ásványokra, növényekre, állatokra, s manapság már inkább szintetikus anyagokra, amikor a színekkel találkozunk? S ki nem gondol a fémekre az arany és az

ezüst szín láttán? Ahogyan a homok maga a homok a képen, úgy az aranyfelület vagy az ezüstpaca maga az arany és maga az ezüst.

A homok, a kőzúzalék, a fém, a gipsz vagy az annak helyét átvevő papír, mint saját kezűleg öntött, formálható anyag, de másfelől a képek oly gyakori földszíni koloritja, s megint másfelől az absztrakt témák tektonikus rengéseket, vulkanikus kitöréseket, az áramlást, a folyadék elfolyását akadályozó felületi feszültségeket, a közetek repedéseit, a firmamentum változásait idéző világa mind-mind egy irányba mutat. A természet mint matéria vagy a matéria mint természet irányába. Ezek a munkák, képek, tárgyak, artefaktumok az elemek közé vezetnek a nézőt, abban a régi vagy mindennapi értelemben, amikor a négy elemnek a földet, a vizet, a tüzet és a levegőt tekintik. Ezért nincs helye – vagy csak a messziségbe vesző és semmiképpen sem személyes értelemben – az önkifejezésnek. Záborszky művei nem absztrakt expressziók, mert nem a létrehozást, hanem a rátalálást hangsúlyozzák. Elemi realitás-értékkel rendelkező talált matériákat állít elő, alkot meg. Egy korszakában így talált rá komplexebb természeti képződményekre, képzelt állataira is.

Költőiben ezt úgy is láthatjuk fejteni, hogy a művész gesztusa nem más, mint hogy elhúzza a függőnyt. S valóban, azt a sorozatot, amelynek egyik-másik darabját kapunak nevezi, talán függőnyként is föl lehetne fogni. A papírmassza fehér anyaga ugyanis nemcsak súlyt, hanem puhaságot, gyűrhetőséget, hajtogathatóságot is sugároz. Ezen a kapun nem léphetünk át, hanem csak szemlélhetjük a széthúzott kárpit mögötti valóságot. Amely megint csak nem más, mint az anyag elemi erejű játéka önmagával.

Lajstromba lehet venni azokat a hatásokat vagy kapcsolódásokat,

amelyekkel Záborszky a művészi világgal érintkezik. Eszünkbe juthat Antoni Tàpies 1958-as *Összehordott anyag* című homokképe és más művei, Joseph Benys anyag-megszállottsága, mint ahogy Záborszky e kiállításon látható legutóbbi főműve, a *Quo vadis* Mark Rothko-hommage-nak is tekinthető. A művész maga hívja fel a figyelmet a barlangrajzok, az indián homokfestők, a japán tradíció hatására.

De van itt még valami. Az elemek érzéki megjelenítése, a festői és plasztikai határok lebontása, a mesteremheri anyagszűzlet, a függőny mögötti elérhető valóság felmutatása a barokk művészetre emlékeztet bennünket. Egy nagy filozófus, Gilles Deleuze a redőzést, hajtogatást, gyűrődést a barokk legfőbb jellegzetességének nevezte. S még az arany anyagszerűségén áttündöklő csillogása is a barokkhoz vezethet. Ebből Gábor úgy tudja, hogy „valamely nem szilárd halmazállapotú anyag visszaadása szobrászati eszközökkel azóta foglalkoztatja Záborszkyt, amióta látta Rómában Bernini megoldását a napsugarak megidézésére”. Mindezzel nem azt akarom mondani, hogy Záborszky barokk művész volna, hiszen műveinek nincs barokk világa. A világ ezeken a képeken a természet és az anyag titkaiban jelenik meg. Ha valamilyen nagyon távoli értelemben vallásos művésztől beszélhetünk, akkor csak is e titkok nem szűnő csodálatának értelmében. De mintha ennek az érületnek a szellemében kinagyítana barokk részleteket. Ahogy teszi azt azon a „kapuján”, ahol a fehér és az arany mozgalmas plaszticitása, s a keret, a kapu, a függőny pompás meggyűrés lelel meg a címmel: *Barokk idézet*.

(Záborszky Gábor akadémiai székfoglaló kiállítása szeptember 27-étől október 26-ig a ZArt Galériában látható, Budapest, V. ker., Váci u. 59.)